

Vesa Reponen

VUOSISATA SUOMALAISTA VALLANKUMOUSOPPIA

**Proletariaatin diktatuuri ja etujoukkopuolue uudessa ja
vanhassa Suomen kommunistisessa puolueessa ja
Kommunistisessa työväenpuolueessa**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Tammikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Vesa Reponen: Vuosisata suomalaista vallankumousoppia: Proletariaatin diktatuuri ja etujoukkopuolue uudessa ja vanhassa Suomen kommunistisessa puolueessa ja Kommunistisessa työväenpuolueessa
Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Historian tutkinto-ohjelma

Tammikuu 2020

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan vanhan Suomen kommunistisen liikkeen hajoamisen seurauksena syntyneiden uuden Suomen kommunistisen puolueen ja Kommunistisen työväenpuolueen ideologista suhdetta vanhaan Suomen kommunistiseen puolueeseen ja sen kautta myös toisiinsa. Erityisinä tutkimuksen kohteina ovat puolueiden suhtautuminen marxilaisiin ja marxilais-leniniläisiin kommunistisen puolueen luonnetta määritteleviin teoreettisiin konsepteihin proletariaatin diktatuurista ja etujoukkopuolueesta. Tähän pyritään analysoimalla puolueiden puolue- ja periaateohjelmia ja niiden suhdetta marxilaiseen ja marxilais-leniniläiseen teoriaan edellä mainittujen teoreettisten konseptien osalta. Vanhan SKP:n sisäistä kahtiajakoa on tutkittu jonkin verran, mutta sen pohjalta syntyneitä uusia kommunistiseksi itseään kutsuvia puolueita ei juuri ollenkaan, mikä toimii motivaationa tälle opinnäytetyölle. Tutkielman keskeiset johtopäätökset ovat, että siinä missä uusi SKP on jatkanut vanhan SKP:n liberalisoitumisprosessia, erkaantunut vahvasta luokkaperäisestä ajattelusta ja muuntunut kansanvallan laajentamista vaativaksi valtiollisen byrokratian vastustajaksi, KTP on palannut vanhan SKP:n alkuvaiheen mukaiseen perinteisempään marxilais-leniniläiseen ajattelutapaan.

Avainsanat: Kommunismi, puolueet, SKP, KTP

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

Johdanto.....	1
1. Proletariaatin diktatuuri	4
1.1 Proletariaatin diktatuuri vanhassa SKP:ssa	5
1.2 Luokkadiktatuurista laajennettuun kansanvaltaan uudessa SKP:ssa	8
1.3 Paluu luokka-ajattelun painotukseen KTP:ssa	9
2. Etujoukkopuolue	11
2.1 Etujoukkopuolue vanhassa SKP:ssa	12
2.2 Uusi SKP kaaderista vastavoimaksi valtiobyrokratialle	15
2.3 KTP monipuolistuneen työkansan etujoukoksi	17
Johtopäätökset	18
Lähteet ja kirjallisuus	20

Johdanto

1900-luvun loppupuolisko ja 2000-luvun alku ovat olleet tappiollista aikaa länsimaiden kommunistiselle työväenliikkeelle. Tämä näkyy muun muassa siinä, että kommunistiset puolueet Länsi-Euroopassa ovat menettäneet huomattavasti äänestäjäkuntaansa erilaisissa kansallisissa vaaleissa samalla kun puolueorganisaatiot ovat pienentyneet jäsenmääriltään ja kokeneet jakautumisia usein ideologisista syistä.¹ Myös Suomen kommunistisen liikkeen kehitys on seurannut tätä linjaa, mikä on nähtävissä aiemmin poikkeuksellisen vaikutusvaltaisen *Suomen Kommunistisen Puolueen* (SKP) hajaannuksena ensin enemmistöön ja omaksi ryhmäkseen julistautuneeseen vähemmistöön *Suomen Kommunistinen Puolue (yhtenäisyys)* (SKPy). Tämän jälkeen enemmistön käsittämän ”vanhan” SKP:n hajoamiseen, sekä lopulta vähemmistön jakautumiseen puolueeksi *Rauhan ja Sosialismin Puolesta -Kommunistinen Työväenpuolue* (KTP)² ja SKPy:n organisoimaan ”uuteen” *Suomen Kommunistiseen Puolueeseen* (SKP).³

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella uuden SKP:n ja KTP:n ideologiaa suhteessa vanhaan SKP:hen ja sen kautta myös toisiinsa. Tutkimus auttaa siten ymmärtämään laajemmassa merkityksessä miten suomalainen kommunistinen liike on muuttunut vanhan kommunistisen puolueen hajaannuksen jälkeen ja millainen on sen nykyinen tila aatteelliselta perustaltaan. Pyrin vastaamaan tähän tehtävään tutkimuskysymyksellä: ”Missä määrin puolueiden käsitykset vastaavat marxilaista käsitystä kommunistisen puolueen funktioista?” Tähän kysymykseen vastaamista varten olen valinnut kaksi keskeistä kommunistiselle puolueelle ominaista ja niiden toimintaa määrittävää teoreettista konseptia: proletariaatin diktatuurin ja etujoukkopuolueen käsitteet.

Tutkimuskysymykseen pyrin siten vastaamaan alakysymyksillä: ”Miten vanhassa ja uudessa SKP:ssa ja KTP:ssa on suhtauduttu tai suhtaudutaan proletariaatin diktatuuriin?” ja ”Miten edellä mainituissa puolueissa on suhtauduttu tai suhtaudutaan etujoukkopuolueeseen?”

Tulen käyttämään selvyiden vuoksi käsitteitä ”vanha SKP”, ”uusi SKP” ja ”KTP”, siinä missä ”vanha SKP”, tai vain ”SKP” viittaa vuonna 1918 perustettuun ja 1990 poliittisen toimintansa lopettaneeseen Suomen Kommunistiseen Puolueeseen, ”uusi SKP” vuonna 1997 puolurekisteriin tulleet Suomen Kommunistiseen Puolueeseen ja ”KTP” vuonna 1988 perustettuun Kommunistiseen Työväenpuolueeseen -Rauhan ja Sosialismin puolesta. Tämä käsitteiden valinta perustuu yhtäältä tarkoitukseen helpottaa ymmärrettävyyttä tilanteissa, joissa erityisesti uuden ja

¹ Waller & Fennema, 'The End of Bolshevism in Western Europe?', 1.

² Paastela, *The Finnish Communist Party in the Finnish Political System 1963-1982*, 229–233.

³ Suomen Kommunistinen Puolue, <https://www.skp.fi/Puolue/puolueen-historia> (Luettu 21.1.2020).

vanhan SKP:n jakama virallinen nimi voi aiheuttaa väärinkäsityksiä ja toisaalta pyrin tällä painottamaan vanhan ja uuden SKP:n ”eriyttä” toisistaan tässä tutkimuksessa. Koska molemmat nykyisistä puolueista näkevät itsensä vanhan SKP:n seuraajina ja perillisinä, uuden ja vanhan SKP:n samaistaminen käsitetasolla saattaisi antaa mielikuvan, että tutkimuksessa otettaisiin kantaa tähän kiistaan tai implikoitaisiin jommankumman oikeutusta tähän perintöön, mikä ei ole tämän tutkimuksen tarkoitus.

Suomen kommunistisen liikkeen jakautumista ja vanhan SKP:n hajoamista on tutkittu suhteellisen vähän poliittisen historian ja politiikantutkimuksen näkökulmasta, mutta siitä on jonkin verran tutkimusta liittyen Suomen ja Länsi-Euroopan poliittiseen historiaan yleisesti. Erityisesti aihetta on tutkinut Jukka Paastela tutkimuksessaan *The Finnish Communist Party in the Finnish Political System* (1991) ja yhdessä Matti Hyvärisen kanssa teoksessa *The Finnish Communist Party : The Failure of Attempts to Modernize a C. P.* (1985), joita tulen käyttämään tässä tutkielmassa taustoittavana materiaalina. Näiden lisäksi aiheeseen liittyen on tehty ainakin kaksi opinnäytetyötä: *Kivääri vai äänestyslippu?: Suomen kommunistisen puolueen hajaannus 1964-1970* (1999) Veli-Pekka Leppäseltä ja *Suomen kommunistisen puolueen sisäiset ristiriidat 1960- ja 1970-luvulla* (1978) Veijo Röntyseltä. En tule kuitenkaan käsitelleeksi viimeksi mainittuja teoksia, koska tämä tutkimus ei keskity tarkastelemaan vanhan SKP:n ja Suomen kommunistisen liikkeen hajaannusta itsessään. Sen sijaan tutkielman keskiössä ovat hajaannuksen seurauksena syntyneet kommunistiseksi itseään nimittävät puolueet, uusi SKP ja KTP ja niiden suhde vanhaan SKP:hen sen eri vaiheissa.

Tutkimusaiheesta tekee relevantin se, ettei Suomen kommunistista liikettä ole juuri tutkittu vanhan SKP:n sisäisten ristiriitojen aiheuttaman hajoamisen jälkeen, minkä vuoksi tieteellistä tutkimusta koskien uutta SKP:tä ja KTP:tä ei ole juuri ollenkaan. Vähäisen näkyvyytensä vuoksi julkisessa politiikassa ja mediassa sekä yleinen, että tieteellinen tieto Suomen 2000-luvun kommunistisesta liikkeestä on marginalisoitua. Tutkimuksen merkittävin anti on siis lähestyä tätä ongelmaa tuottamalla SKP:tä ja KTP:tä koskevaa tietoa niiden ideologian näkökulmasta ja siten auttaa tulkitsemaan ja arvioimaan puolueiden olemusta myös muuten kuin median tai puolueiden itsestään antaman informaation kautta. Lisäksi yhteiskunnallisella tasolla Suomen kommunistisen liikkeen nykyistä tilaa koskeva tieto voi osoittautua erityisen hyödylliseksi, koska pitkään vallalla ollut oikeistolainen uusliberalistinen talouspolitiikka ja sitä kautta erityisesti työväenluokkaa koskeva lisääntynyt eriarvoistuminen köyhyyden, stressin ja taloudellisen epävarmuuden kaltaisine

sosiaalisine ongelmineen⁴ voivat vaikuttaa radikaalin vasemmiston kannatuksen nousuun tulevaisuudessa.

Koska tämä tutkimus voidaan luokitella perustutkimukseksi, joka antaa pohjaa tulevalle aihepiiriä koskevalle tieteelliselle tutkimukselle, olen valinnut käyttäväni siinä pääasiassa vertailevaa ja historiallis-kvalitatiivista metodologiaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkimukseni koostuu kahdesta pääkappaleesta, joista ensimmäisessä käsittelen proletariaatin diktatuuria ja toisessa etujoukkopuoluetta. Olen jakanut molemmat pääkappaleet puolestaan kolmeen alalukuun, joita edeltää aluksi lyhyt johdattelu tarkasteltavaan käsitteeseen marxilaisen teorian näkökulmasta. Itse alaluvuissa siirryn analysoimaan, kuinka kyseinen konsepti on käsitetty ja miten siihen suhtauduttiin vanhassa SKP:ssä, sekä miten se käsitetään ja miten siihen suhtaudutaan uudessa SKP:ssa ja KTP:ssa. Käsitteiden tarkasteleminen ensin marxilaisen teorian pohjalta ennen varsinaista analyysia on tärkeää, koska kaikkien tutkimuksessa käsiteltävissä olevien puolueiden ideologia perustuu lähtökohtaisesti tähän ajattelumalliin, jolloin niiden aatteellinen viestintä tapahtuu sille ominaisen kielen puitteissa. Tämän vuoksi marxilaisen diskurssin auki selittäminen on ensisijaista käsitteitä koskevien merkitysten ymmärtämisen ja siten väärrien tulkintojen ja johtopäätösten ehkäisemisen kannalta.

Marxilaista teoriaa käsittelevissä kohdissa tulen käyttämään internetissä toimivan Marxist Internet Archive -nimisen voittoa tavoittelemattoman vapaaehtoisuhteisön keräämää arkistomateriaalia digitaalista materiaalia. Se käsittää pääasiassa monien marxilaisten, sosialististen ja anarkististen filosofien ja organisaatioiden dokumentteja transkriptioina eri kielille käännettynä. Käytän tässä lähtökohtaisesti englanninkielistä materiaalia, koska on syytä olettaa, että yleisyytensä vuoksi sen kriittinen lukijakunta on suurempi ja siten todennäköisesti se on tarkkuudessaan myös luotettavampaa kuin esimerkiksi suomenkieliset käännökset. Vaikka monen dokumentin kohdalla yksittäisen kääntäjän henkilöllisyys ei ole tiedossa, on silti englanninkielisen ja suomenkielisen materiaalin sisällöllisen yhtäläisyyden perusteella todettavissa sen luotettavuus kohtuullisen hyväksi ainakin tunnetuimpien teosten ja kirjoittajien kohdalla.

Käytän tutkimuksessa pääasiallisena lähdeaineistona puolue- ja periaateohjelmia. Tämä johtuu siitä, että puolueiden yleisohjelmat ovat eniten organisaation ideologiaa heijastelevia dokumentteja siinä, missä esimerkiksi vaaliohjelmat, tai talous- ja kuntapoliittiset ohjelmat ovat erityisesti näiden periaatteellisten käsitysten käytännön tason sovelluksia joissakin rajatummissa asiayhteyksissä. Koska on tärkeä ottaa huomioon, että puolueet ovat historiallisesti ajan myötä muuttuvia

⁴ Marjanen, Spolander & Aulanko, 'Neoliberalism, Welfare State and Social Work Practice in Finland', 2–6.

kokonaisuuksia ja yksittäinen periaateohjelma heijastaa vain omalta ajaltaan puolueen sen hetkistä aatteellista tilannetta, olen päättänyt käyttää tarkastelussani puolueiden kaikkia tähänastisia puolueohjelmia. Tämä mahdollistaa puolueiden tarkastelun ajallisessa jatkumossa ja auttaa tunnistamaan sekä hetkellisiä, että pitkän ajan muutoksia ja jatkuvuutta yksittäisten puolueiden kohdalla.

Julkisia puolueohjelmia käsitellessä on otettava huomioon, että ne ovat puolueen itsensä laatimia kuvauksia puolueesta sekä omalle jäsenistölleen, että sen ulkopuolisille henkilöille. Tämän vuoksi niissä käytettävässä kielessä esiintyy usein sekä puolueen sisäisen diskurssin, että sen ulkoisen diskurssin taso. Kommunististen puolueiden kohdalla näitä tasoja erottaa yleisimmin marxilainen teoreettinen kieli, jota puolueohjelmissa pyritään konkretisoimaan sen ulkopuoliselle kuulijakunnalle. Tämän aselman ansiosta lähdemateriaali soveltuu paikoin erityisen hyvin tuomaan ilmi, miten puolue pyrkii itse määrittelemään ulkopuolisille ideologisia konseptejaan ja miten puolue ne itse ymmärtää. On myös tärkeää ottaa huomioon, että siinä missä tämä lähdeaineisto sopii hyvin puolueiden ideologiatason tutkimiseen, ei se suoranaisesti sovellu niiden käytännön tason toiminnan tarkastelemiseen. Tämä ei kuitenkaan aiheuta ongelmaa tämän tutkimuksen kannalta, koska sen tarkoituksena ei ole käsitellä puolueiden toimintaa.

1. Proletariaatin diktatuuri

Proletariaatin diktatuuri on marxilaisessa teoriassa keskeinen kommunistisen puolueen olemassaoloa alustava ja sen funktiota määrittelevä konsepti. Marxin mukaan kaikkien tähänastisten yhteiskuntien toiminnalle ja kehitykselle ihmiskunnan historiassa on ollut keskeistä se, että ne ovat perustuneet jakoon hallitsevaan, omistavaan luokkaan ja alistettuun, omistamattomaan luokkaan, joiden välinen luokkataistelu on johtanut aina joko taantumukseen tai yhteiskunnan perusteelliseen uudistamiseen ja siten kehitykseen.⁵ Täten valtion perimmäinen olemus heijastaa tätä luokkajakoa toimiessaan hallintakoneistona, jonka tarkoituksena on hallitsevan yhteiskuntaluokan valta-aseman säilyttäminen ja sen intressien ajaminen.⁶ Teollisen vallankumouksen ja sen myötä kehittyneen kapitalistisen tuotantotavan myötä kehittyi moderni porvarillinen yhteiskunta, jota määrittelee

⁵ Marx & Engels, *Manifesto of the Communist Party*.

⁶ Engels, *Origins of the Family, Private Property, and the State*.

tuotantovälineet yksityisesti omistavan porvarisluokan ja tuotantovälineitä omistamattoman ja siten työtänsä niiden omistajille myymään pakotetun työväenluokan, eli proletariaatin luokkajako.⁷

Marxilaisen teorian mukaan moderni kapitalistinen yhteiskunta ja valtio on siten porvariston luokkadiktatuuri siinä, missä sen tehtävänä on pitää yllä porvariluokan poliittista valtaa, porvariston ja proletariaatin välistä luokkajakoa ja työväenluokalle epäoikeudenmukaista riistoon perustuvaa kapitalistista tuotantojärjestelmää, pääasiallisena tehtävänä estää työväenluokkaa nousemasta vallankumoukseen kyseisen järjestelmän kaatamiseksi ja sosialistiseen tuotantotapaan siirtymiseksi. Ihmiskunnan historiallisessa kehityksessä lopullisen luokattoman ja siten valtiottoman tilan, eli kommunismin saavuttaminen nähdään prosessina, jota edeltää sosialistinen tuotantotapa, jossa tuotantovälineet ovat työväenluokan yhteisomistuksessa. Tämän sosialistisen yhteiskunnan nähdään edellyttävän vaihetta, jossa proletariaatilla on kaikki poliittinen valta ja jossa vallankumouksen jälkeinen entinen porvariluokka on jätetty sen ulkopuolelle. Tästä työväenluokan poliittisia intressejä edustavasta ja ennen pitkää proletariaattiin integroituvan entisen porvariston intressejä ja siten kapitalismin palaamista vastustavasta yhteiskunnasta käytetään nimitystä ”proletariaatin diktatuuri”.⁸

Kommunistisen puolueen tarkoitus nähdään perinteisesti proletariaatin luokkadiktatuurin asettamisen ja ylläpitämisen poliittisena toteutuksena ja vastavoimana porvariston luokkadiktatuuria edustaville porvarillisille puolueille. Onkin tärkeää ymmärtää, että tässä yhteydessä sanaa ”diktatuuri” ei käytetä sen perinteisessä, osittain porvarilliseen ideologiaan pohjautuvassa merkityksessä, vaan se viittaa yhteiskunnan valtaapitävään yhteiskuntaluokkaan, joita voi marxilaisen luokkakäsityksen mukaan olla pääasiallisesti vain yksi kulloisessakin yhteiskunnan kehitysvaiheessa.

1.1 Proletariaatin diktatuuri vanhassa SKP:ssa

Vanha SKP perustettiin elokuussa 1918 Suomen sisällissodan jälkeen punaisten kokeman tappion seurauksena. Sen perustivat Moskovassa Neuvostoliittoon paenneet punaiset vallankumoukselliset ja Sosiaalidemokraattisen puolueen vasemmistoradikaalit, jotka uskoivat uuden vallankumouksen olevan lähellä. Koska puolue oli kielletty Suomessa perustamisestaan lähtien aina toisen maailmansodan loppuun 1944, sen poliittinen toimikunta ja keskuskomitea sijaitsivat Moskovassa

⁷ Marx & Engels, *Manifesto of the Communist Party*.

⁸ Lenin, *The State and Revolution*.

ja tuona aikana sen toiminta Suomessa tapahtui salaisesti ja usein epäsuorasti muiden organisaatioiden, kuten vuonna 1920 perustetun Suomen sosialistisen työväenpuolueen kautta.⁹ Laillistamisensa jälkeen vanha SKP toimi vaikutusvaltaisena toimijana suomalaisessa politiikassa sen etujärjestönä toimineen Suomen kansandemokraattisen liiton kautta (SKDL), kunnes 1960-luvulta lähtien puolueen kannatus ja jäsenmäärä alkoivat vahvasti vähentyä. 1960-1970 -luvuilla järjestön sisällä kehittyneet erimielisyydet saivat aikaan sen jakaantumisen enemmistö- ja vähemmistösiipiin johtaen lopulta koko organisaation purkamiseen 1990-luvulla.¹⁰

Puolueen historian ja sen kehitysvaiheiden voidaan nähdä vaikuttaneen suuresti sen käsityksiin keskeisistä teoreettisista konsepteistaan eri aikoina. Suomen sisällissotaa tutkineen tunnetun Itä-Saksan poliittisen historian tutkijan Seppo Hentilän mukaan punaisten vallankumousjohtajien tarkoituksena ei ollut vielä sisällissodan aikaan leniniläisen teorian mukaisen proletariaatin diktatuurin saavuttaminen, vaan liberaaliin kansansuvereniteettiperiaatteeseen perustuva parlamentaarinen demokratia.¹¹ Suomen kommunistisen puolueen perustamislauseunnossa vuodelta 1918 on kuitenkin huomattavissa, miten tämä sosialidemokraattinen suhtautuminen yhteiskuntaan ja valtioon kansakuntalähtöisesti on muuttunut marxilais-leninismille ominaisen luokka-ajattelun mukaiseksi: Lausunnossa puolue ilmaisee haluavansa ”erottautua vallankumouksellista sosialismia vastustavista »sosialisteista» ja »sosialidemokrateista», jotka eksyttävät työläisjoukkoja pois siltä vallankumouksellisen taistelun tieltä, joka välittömästi johtaa työväen diktatuurivaltaan ja sosialistiseen vallankumoukseen”.¹²

Perustamislauseunnossa sanotaan puolueen haluavan, että työväenluokka ottaa vallankumouksen kautta käsiinsä kaiken vallan ja perustavan ”rautaisen” työväen diktatuurin, jonka avulla pyritään hävittämään porvarivaltio ja luomaan perusteet kommunistisen yhteiskuntajärjestyksen saavuttamiselle. Puolue painottaa, ettei siis ole tarkoituksena pyrkiä kansanvaltaan ennen vallankumousta, tai sen kautta.¹³ Tässä yhteydessä ”kansanvalta” on siten tulkittavissa joko demokratiaksi, joka mahdollistaa porvaristolle poliittista valtaa yhdenvertaisesti suhteessa työväenluokkaan tai liberaalia porvarillista demokratiaa, eli porvariston luokkadiktaturia yleensä. Varsinkin vuoden 1956 puolueohjelmassa on tämän mukainen käsitys liberaalista demokratiasta

⁹ Paastela, *The Finnish Communist Party in the Finnish Political System 1963-1982*, 5.

¹⁰ Hyvärinen & Paastela, 'Failed Attempts at Modernization of The Finnish Communist Party', 114–120.

¹¹ Jussila, Hentilä & Nevakivi, *Suomen poliittinen historia 1809-1995*, 106.

¹² Suomen Kommunistisen Puolueen perustamislauseunto (1918), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

¹³ Ibid.

kapitalistiluokan vähemmistödiktatuurina, jonka syrjäyttävä työväenvalta, proletariaatin diktatuuri toimii valtiona, jossa kansanvalta toteutuu sen laajimmassa muodossa.¹⁴

Vuoden 1969 puolueohjelmassa on huomattavissa merkittävä muutos aiempiin ohjelmiin. Siinä ei mainita ollenkaan proletariaatin diktatuurin käsitettä, mutta sen sijaan kiinnitetään paljon huomiota Suomen liberaalia demokratiaa määrittelevään ja siten kansanvaltaa rajoittavaan kapitalistien ja suurpääoman harvainvaltaan varsinkin talouden, tieteen ja kulttuurin aloilla. Puolue näkee, että työväenliikkeen ansiosta eduskunnan kaltaiset valtiolliset ja yhteiskunnalliset elimet ovat kansanvaltaistuneet ja sosialistisen yhteiskunnan saavuttamiseksi se vaatii näiden instituutioiden demokraattisuuden ja avonaisuuden lisäämistä ja virkamieskeskeisyyden vähentämistä. Sosialismiin siirtymiseen se kertoo pyrkivänsä taloudellisia ja yhteiskunnallisia rakenteita, sekä valta- ja omistussuhteita perinpohjaisesti muuttavien uudistusten ja niiden mahdollistaman rauhanomaisen vallankumouksen kautta. Puolue käsittää sosialistisen demokratian porvarillisen demokratian rajoittuneisuudesta vapautuneeksi todelliseksi kansanvallaksi, jossa työväenluokalla on johtava voima, ja joka takaa toimintaoikeudet ja arvostelunvapauden kaikille työtätekevien kannatusta nauttiville puolueille ja vähemmistöryhmille, jotka noudattavat sosialistisen valtion perustuslakia ja sen oikeusjärjestystä.¹⁵

Puolueohjelmasta ilmenee, että vaikka puolueessa tiedostetaan marxilaisen teorian mukainen valtion luokkaluonne, on siinä kuitenkin muutettu lähestymistapaa ja painotusta työväen luokkadiktatuurin vaatimisesta erityisesti porvariston luokkadiktatuurin kritisointiin. Sen sijaan puolue on muuttanut radikaalisti suhtautumistapaansa liberaalin demokratian instituutioihin, eikä se näe tarvetta niiden hävittämiseen ja korvaamiseen marxilais-leniniläisen teorian mukaisesti uusilla proletaarisilla instituutioilla. Myös puolueen näkemys sosialismin saavuttamisesta reformien mahdollistaman rauhanomaisen vallankumouksen kautta on ristiriidassa marxilaiseen käsitykseen siitä, ettei sosialistista yhteiskuntaa voida saavuttaa reformoimalla porvarivaltiota sen omien instituutioiden kautta. Lopuksi ajatus, että sosialistisessa demokratiassa taataan toimintaoikeudet ja arvostelunvapaus kaikille työtätekevien kannatusta nauttiville puolueille ja vähemmistölle, voidaan nähdä myös poikkeuksena marxilais-leniniläiseen ajattelutapaan, jonka mukaan porvariluokalle- tai puolueille ei voi taata samanlaista poliittista valtaa ja oikeuksia, kun työväenluokalle. Tämä johtaisi siihen, että porvariluokka käyttäisi niitä omien, työväenluokan intresseistä eroavien ja niiden kanssa ristiriidassa olevien intressiensä ajamiseen. On huomioitavissa, että puolueohjelmassa näkyy ilmeisimmin marxismi-leninismin oppeja uudelleenarvioineen ja ideologista ”puhdasoppisuutta”

¹⁴ Suomen Kommunistisen Puolueen ohjelma (1957), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

¹⁵ Suomen Kommunistisen Puolueen ohjelma (1969), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

vastustaneen vanhan SKP:n enemmistösiiven näkökulma. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että 1960-luvun lopulla puolueeseen oli enemmistön lisäksi kehittynyt vähemmistöryhmä, joka kritisoi puolueen johtoa marxilais-leniniläisen teorian ja periaatteiden revisioinnista¹⁶ ja hylkäämisestä, mutta jonka näkökulma ei ole nähtävissä puolueen yleistason asiakirjoissa.¹⁷

Vanhan SKP:n viimeisessä puolueohjelmassa vuodelta 1987 on nähtävissä monia vastaavuuksia vuoden 1969 ohjelmaan. Puolueen mukaan porvarillinen demokratia jättää tärkeimmän vallankäytön alueen, eli talouden, kansanvallan ulottumattomiin, tehden siitä esteen todellisen kansanvallan toteutumiselle, varsinkin työelämässä. Myös kansanvallan elinten vaikutusvalta keskittyneeseen ja virkavaltaiseen hallintakoneistoon nähdään näennäisenä ja muodollisena, minkä johdosta puolue vaatii keskitetyn byrokratian purkua demokraattisimman hallintoelimien perustamisen, sekä paikallis- ja kunnallistason päätöksenteon lisäämisen kautta.¹⁸

1.2 Luokkadiktatuurista laajennettuun kansanvaltaan uudessa SKP:ssa

Vanhasta SKP:sta aiemmin irtaantunut vähemmistöryhmä SKP (yhtenäisyys) muutti nimensä vuonna 1994 ”Suomen kommunistiseksi puolueeksi” tarkoituksenaan jatkaa konkurssiin ajautuneen vanhan SKP:n toimintaa sen politiikan seuraajana.¹⁹ Vanhan SKP:n vanhempien puolueohjelmien tapaan tämä ”uusi” SKP ei mainitse vuoden 1994 ja sittemmin vuonna 2007 päivitetystä ohjelmastaan proletariaatin diktatuurin käsitettä. Muutoksena vanhan SKP:n vuoden 1987 puolueohjelmaan, niissä ei puhuta myöskään enää suoraan ”porvariston harvainvallasta”, tai muista porvariston luokkadiktatuuriin viittaavista vanhan SKP:n käyttämistä käsitteistä. Ohjelmissa mainitaan kuitenkin, että valtio pitää yllä ”porvarillista hegemoniaa”, joka perustuu erityisesti kapitalististen suuryritysten, pankkien ja suurpääomien vallalle talouden, tiedotusvälineiden, kulttuurin ja teknologian aloilla ja mikä toimii esteenä kansanvallalle.²⁰ Tästä on huomattavista, että puolueen käsitys valtion olemuksesta perustuu vähemmän perinteisen marxilaisen teorian mukaiselle luokkaperäiselle ajattelulle ja muistuttaa enemmän kansansuvereniteettiin perustuvaa liberaalia suhtautumista tasavaltaisen valtion olemukselle kansanvallan ja -tahdon toteuttajana,

¹⁶ ”Revisionismi” tarkoittaa marxilaisessa kontekstissa marxismin sisällä kehittyviä tendenssejä, jotka ovat luonteeltaan marxilaisen teorian ja perusperiaatteiden vastaisia. Esimerkkinä tästä on vaikkapa uskominen, että porvarillinen demokratia tekee luokkataistelun tarpeettomaksi, koska se takaa ”vallan enemmistölle” (Lenin, *Marxism and Revisionism*).

¹⁷ Hyvärinen & Paastela, 'Failed Attempts at Modernization of The Finnish Communist Party', 116–118.

¹⁸ SKP:n puolueohjelma (1987), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

¹⁹ Suomen Kommunistinen Puolue, <https://www.skp.fi/Puolue/puolueen-historia> (Luettu 28.1.2020).

²⁰ Suomen kommunistisen puolueen ohjelma (1994), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

jonka se mieltää olevan porvarillisen valtiokeskeisen byrokratian ja sen instituutioiden ja vaikutuskanavien ”turmelema”.

Vanhan SKP:n vuoden 1969 ja 1987 puolueohjelmien tapaan uusi SKP ei ilmaise tarvetta liberaalin demokratian instituutioiden purkamiselle ja korvaamiselle, vaan vaatii siirtymistä hallituspainotteisesta järjestelmästä eduskunnan kehittämiseen kansanvaltaiseksi elimeksi ja lisäämään kansalaisyhteiskunnan vaikutusvaltaa, sekä alueellista ja kunnallista itsehallintoa.²¹ Kuten vanhan SKP:n myöhempien ohjelmien kohdalla, tämäkin eroaa perinteisestä marxilaisesta suhtautumistavasta, jonka mukaan porvarillisen valtion instituutiot kuuluvat porvarillista diktatuuria ylläpitäviin, sen tuotantosuhteiden luomasta materiaalisesta perustasta muodostuvaan ylärakenteeseen. Tämän vuoksi niiden reformoimisella ei perinteisen tulkinnan mukaan voida vaikuttaa itse materiaalisen perusrakenteen ja siten lähtökohtaisen luokkavallan perustan eli kapitalistisen tuotantojärjestelmän muuttamiseen.

Vaikka puolueen poliittiset lähestymistavat ovat lähtökohdaltaan reformistisia, puolueohjelmissa on havaittavissa kuitenkin vallankumouksen retoriikka. Sen mukaan ”sosialistinen vallankumous merkitsee työväenluokan ja kansan enemmistön kamppailujen ja työn tuloksena syntyviä uusia vallan ja talouden rakenteita”, sekä ”syvällisiä muutoksia ihmisten suhteessa työhön, valtaan, luontoon sekä toisiin ihmisiin ja kansoihin”.²² Tämän perusteella on huomioitavissa, että puolueen suhtautuminen vallankumoukseen on kuitenkin ensisijaisesti rakenteellista ja taloudellista ja edeltää työväen- ja kansalaisliikkeiden kamppailua, joka todennäköisimmin viittaa niiden arkiseen kamppailuun poliittisten oikeuksiensa puolesta valtiotasolla, sekä taloudellisissa järjestöissä. Se ei myöskään ilmaise tämän vallankumouksen olevan erityisesti luokkaperustainen proletariaatin vallankumous.

1.3 Paluu luokka-ajattelun painotukseen KTP:ssa

Vuonna 1988 perustettu ”Rauhan ja sosialismin puolesta -Kommunistinen työväenpuolue” (myöhemmin uudelleennimetty muodossa ”Kommunistinen työväenpuolue -Rauhan ja sosialismin puolesta”) on uuden SKP:n lisäksi toinen Suomessa toimiva itseään kommunistiseksi nimittävä puolue. Puolueen perustivat SKP(y):stä irtautunut ryhmä, joka tulkitsi sen keskuudessa yleistyneen oikeistorevisionismin ja eurokommunismin olevan haitallista kommunistiselle liikkeelle

²¹ Ibid.

²² SKP:n ohjelma (2007), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

toiveenansa säilyttää puhtaasti suomalainen marxilais-leniniläinen puolue.²³ Siinä missä uusi SKP jatkaa vanhan SKP:n myöhempien puolueohjelmien kaltaisella linjalla suhtautumisessaan proletariaatin diktatuuriin, KTP perustaa käsityksensä vuoden 1996 periaateohjelmassaan siitä perinteisempään, SKP:n vuoden 1957 ohjelman mukaiseen tulkintaan. Sen mukaan puolue näkee ”valtion aina luokkaherruuden välineenä -luokkadiktatuurina.” ja siten ”Työväenluokan valtion, ... proletariaatin diktatuurina porvariston diktatuurin sijaan”. Puolueen näkemyksen mukaan demokratia on työväenvaltiossa mahdollista ulottaa sellaisille alueille, jotka eivät kuulu sen alaan porvarivaltiossa, painottaen erityisesti taloudellista päätöksentekoa.²⁴

Ohjelman mukaan ”parlamentti on puhujalava, ei muutoksen väline”, eli siinä suhtaudutaan kapitalistisen valtion parlamenttiin porvariston luokkavallan välineenä, joka ajaa siten myös kapitalistiluokan intressien mukaista politiikkaa. Koska kansan valitsevat parlamentaarikot ja luottamushenkilöt tuottavat asemastaan johtuen vain monetaristiseen talouspolitiikkaan sopivaa yhteiskuntapolitiikkaa ja vastustaessaan palautetaan takaisin ruotuun ryhmäkurin kaltaisilla menettelytavoilla, ei siellä voi saada aikaan laadullista järjestelmällistä muutosta. Tämän lisäksi ohjelman mukaan ihmisten todellista äänestyskäyttäytymistä ohjataan tiedotusvälineistön avulla, joka on pääomapiirien kontrolloima.²⁵ Tältä perustalta KTP:n käsitys liberaalin demokratian instituutioista rakenteellisesti porvarillisina, ja siten riittämättöminä sosialistisen työväenvallan saavuttamiseksi reformien kautta, edustaa myös perinteistä marxilais-leniniläistä käsitystä porvarillisen diktatuurin luokkaluonteesta ja sen rakenteellisesta antagonismista työväenvaltaa kohtaan. On kuitenkin huomattavissa, että uutta SKP:ta ja KTP:ta yhdistää niiden suhtautuminen varsinkin talouteen ja tiedotusvälineistöön aloina, jotka eivät ole demokraattisen päätöksenteon alaisuudessa.

Siinä, missä uusi SKP suhtautuu sosialistiseen vallankumoukseen työväen- ja kansalaisliikkeiden kamppailun myötä syntyvänä syvällisesti rakenteellisena uudistuksena, joka saavutetaan olemassa olevien liberaalin demokratian instituutioiden kansanvaltaistamina, eikä siten edellytä proletariaatin diktatuurin vaihetta, KTP:n vuoden 2006 ohjelmassa painotetaan, ettei sosialistisen yhteiskunnan rakentaminen pääty sosialistisen yhteiskunnan perustamiseen. Sen sijaan se jatkuu vielä poliittisesti, taloudellisesti, kuin ideologisestikin. Koska puolueen mukaan luokkaristiriidat ovat vielä olemassa vallankumouksen jälkeen, sosialismin rakentamisen ohella aina lopullisen kommunistisen yhteiskunnan rakentamiseen asti täytyy olla vallalla proletariaatin diktatuuri. Tämän vuoksi sen

²³ Kommunistinen Työväenpuolue, <https://www.ktpkom.fi/ajankohtaista/ktp-30-vuotta-suomen-kommunistinen-liike-100-vuotta/> (Luettu 24.1.2020).

²⁴ (KTP:n) Periaateohjelma (1996), KTP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

²⁵ Ibid.

periaatteesta luopuminen Neuvostoliiton kommunistisessa puolueessa ja yleistynyt näkemys sosialistisesta tasavallasta ”koko kansan yhteiskuntana” oli keskeinen syy maassa kehittyneen pikkuporvarillisen²⁶ oikeistorevisionismin syntyymiseen ja siten poliittisen, ideologisen ja taloudellisen kriisin kehittymiseen.²⁷

2. Etujoukkopuolue

Marxilaisessa ja erityisesti marxilais-leniniläisessä teoriassa proletariaatin diktatuurin lisäksi kommunistisen puolueen olemusta ja toimintaa määrittävä konsepti on oppi etujoukko-, eturintama-, tai kaaderipuolueesta (englanniksi ”vanguard party”, tunnetaan myös käsitteellä ”vanguardism”²⁸.) Etujoukkopuolueen idean määritteli ja teki tunnetuksi Vladimir Lenin, joka kehitteli tämän konseptin marxilaisen teorian pohjalta työväen vallankumouksen organisoimisen ja johtamisen, sekä proletariaatin diktatuurin saavuttamisen ja ylläpitämisen käytännöllisenä instrumenttina. Käsitteen synnyn taustalla on historiallisesti Leninin näkemys, että työväenluokka ei voi saavuttaa poliittista valtaa nykyisissä olosuhteissa kapitalistisessa yhteiskunnassa porvarillista politiikkaa myötäilevillä reformistisilla parlamenttipuolueilla, vaan proletariaatti tarvitsee oman puolueen, joka toimii sen vallankumouksellisenä johtajana ja joka ajaa kokonaisuudessaan sen poliittisia intressejä luokkana.²⁹

Työväenluokan vallankumouksellinen etujoukkopuolue on leniniläisen teorian mukaan proletariaatin korkein organisoitumisen muoto, joka koostuu luokkatietoisimmasta ja poliittisesti tietoisimmasta itsensä puolueeksi organisoivasta työväen osasta. Se toimii muun työväenluokan määrätietoisena poliittisena johtajana, mitä varten sillä on oltava korkea ja ajantasaisin ymmärrys yhteiskunnallisista laeista ja olosuhteista, sekä marxilaisesta teoriasta. Tämän työväenluokan edistyksellisimmän osan tehtävänä on siten proletariaatin muun osan luokkatietoisuuden kohottaminen ja sen organisoiminen vallankumoukselliseksi. Koska etujoukkopuolueen on tarkoitus edustaa proletariaatin poliittisia intressejä, täytyy sen myös perustaa politiikkansa työväenluokan

²⁶ ”Pikkuporvaristo” (ranskaksi ”petite bourgeoisie”) tarkoittaa marxismissa varsinaisen ”ison” porvariston, kuten teollisuuskapitalistien ja proletariaatin välille syntynyttä yhteiskuntaluokkaa, joka häilyy porvariston ja työväenluokan välillä (Marx & Engels, *Manifesto of the Communist Party*). Koska pikkuporvareita siirtyy työväenluokan riveihin kapitalismin kehittyessä, tuovat ne mukanaan myös luokallensa ominaista porvarillista ajattelua työväenliikkeeseen, mikä voi johtaa revisionismin kehittymiseen (Lenin, *Marxism and Revisionism*).

²⁷ (KTP:n) Periaateohjelma 2006, KTP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

²⁸ Tulee venäjän kielen ”etujoukkoa” tarkoittavasta sanasta ”авангард” (*avangard*).

²⁹ Lenin, *What Is To Be Done?*

enemmistön tahtoon. Tätä varten sen on pidettävä tiiviitä ja vuorovaikutuksellisia suhteita politiikan ulkopuoliseen työväestöön saadakseen tietoonsa tämän ongelmat ja toiveet, jotka sen on tarkoitus muuttaa tietoisesti poliittisiksi vaatimuksiksi, esittää ne takaisin työväenluokalle ja tarjota niihin ratkaisua yhteiskunnallisten olosuhteiden analyysin pohjalta.³⁰

Lopuksi etujoukkopuolueen keskeisenä tehtävänä on toimia yhtenäisyyden edustajana, minkä vuoksi sillä täytyy olla keskitetty hallinto ja tiukka, lähes sotilaallinen kuri. Tätä vaaditaan, jotta puolue pystyisi estämään porvarillisille puolueille ominaisten sisäisten ryhmittymien synnyn, mikä johtaa useiden keskusten kehittymiseen sen sisällä heikentäen puolueen yhteisen keskuksen asemaa. Tämä vaarantaisi puolueen yhtenäisyyden ja siten sen edustaman proletariaatin diktatuurin ylläpitämisen varsinkin vallankumouksen jälkeisessä yhteiskunnassa, jossa kapitalismin palauttamiseen pyrkivät opportunistiset toimijat yrittäisivät käyttää sitä hyväkseen. Suojellakseen itseänsä ja vallankumousta näiltä opportunistisilta elementeilä puolueen on siten jatkuvasti puhdistettava itseään niistä.³¹

2.1 Etujoukkopuolue vanhassa SKP:ssa

Koska perustamisestaan lähtien vanha SKP oli Suomessa kielletty aina jatkosodan loppuun asti, joutui se toimimaan salaisesti epäsuorien vaikutuskanavien, kuten ammattiyhdistyksien ja seurojen kautta Neuvostoliitosta käsin. Tämän vuoksi sen organisatorinen rakenne muistutti perustamisvaiheessaan Paastelan mukaan enemmän esimerkiksi Société des Saisons'n ja Bund der Gerechten kaltaista salaliittoyhdistystä, kuin varsinaista puoluetta.³² Puolueen kehitystä ja taktiikan muutosta marxilaisuuteen ja Leninin oppeihin pohjautuvaan vallankumoukselliseen sosialismiin määritteli yhtäältä bolševikkien menestys Venäjän sisällissodassa ja toisaalta suomalaisten pääosin sosiaalidemokraattisten vallankumouksellisten tappio. Bolševikkipuolueen tapaan vanha SKP perustettiin joukkopuolueen sijaan kaaderipuolueeksi, jonka tarkoituksena oli kerätä joukkoonsa huolella valittuja ja luokkatietoisia jäseniä, joiden tarkoituksena oli valmistella suomalaista työkansaa uuteen vallankumoukseen.³³

SKP:n perustamislauseennossa vuodelta 1918 sanotaan puolueen olevan ”proletariaatin, palkkatyöväen puolue, joka ajaa yksinomaan työväenluokan asiaa, koettaen nostaa sitä valtaan,

³⁰ Stalin, *Foundations of Leninism*.

³¹ Ibid.

³² Paastela, *The Finnish Communist Party in the Finnish Political System 1963-1982*, 5.

³³ Aatsinki, Lampi & Peltola, *Hirmuvallan huolena vankilat ja tuonela: luokka, liike ja yhteiskunta 1918-1944*, 63–65.

hävittääkseen porvarillisen rosvovaltion ja kapitalistisen talousjärjestelmän”. Tältä pohjalta se kertoo tukeutuvansa toiminnassaan vallankumouksellisen marxilaisen sosialismin periaatteeseen, jota sosiaalidemokraattien kaltaiset ”sovittelupolitikoitsijat” ovat selittäneet väärin. Suhteesta muihin puolueisiin lausunnossa esitetään ”sosialistien” ja ”sosiaalidemokraattien” nimillä esiintyvien oikeistolaisten ja keskustalaisten ”pimityspoalueiden” olevan työväenluokan vihollisia, jonka mukaisesti niitä on myös kohdeltava.³⁴ Perustamislauseen etujoukkopoalueajattelu heijastuu siten puolueen järjestämisessä yksinomaan proletariaatin etuja ajavaksi luokkaperustaiseksi puolueeksi, joka reformismin sijasta perustaa toimintansa marxilaiselle vallankumoukselliselle sosialismille tarkoituksenaan nostaa työväenluokka proletariaatin diktatuurin mukaiseen valta-asemaan yhteiskunnassa. Tämä näkyy myös siinä, miten reformistipuolueet samaistetaan muihin porvarillisiin puolueisiin työväenluokan harhaanjohdattajina, minkä vuoksi niitä ei voida pitää yhteistyökumppaneina, jättäen käytännössä kommunistisen puolueen ainoaksi työväen etuja edustavaksi ja siten sitä johtamaan soveltuvaksi puolueeksi.

Vuoden 1957 puolueohjelmassa puolue ilmaisee olevansa ”työväenluokan puolue, joka kutsuu ja yhdistää riveihinsä työläisiä, pienviljelijöitä, henkisen työn tekijöitä ja kaikkia muita työväenluokan katsantokannan omaksuvia työtätekeviä”.³⁵ Koska marxilaisessa teoriassa yhteiskuntaluokka määritellään suhteessa tuotantovälineisiin, myös aiemmin ”henkisen työn tekijänä” tunnettu toimihenkilö lukeutuu työväenluokkaan, sillä hän ei omista tuotantovälineitä ja myy omaa työvoimaansa palkkaa vastaan tuotantovälineiden omistajalle tehdastyöläisen tavoin. Siten varsinaisesti uutena tulee puolueen osoittaminen myös talonpoikaisen, tai pikkuporvarillisen pienviljelijän puolueeksi. Tämä selittyy sillä, että kapitalismin kehittyessä vähenevällä talonpoikaismuokalla on monia yhteneväisiä intressejä työväenluokan kanssa, joita voidaan käyttää ja joita muun muassa bolševikit käyttivät hyväksi talonpoikien radikalisoinnissa proletariaatin vallankumouksen tukemiseksi.³⁶

Päivityksenä perustamislauseeseen vuoden 1957 ohjelmassa sanotaan puolueen pitävän toimintaohjeenaan marxilais-leniniläistä tieteellistä sosialismia, mikä tuo eksplisiittisesti ilmi puolueen perustavan toimintansa Leninin ajatteluun ja teorioihin perustuvalle marxismin muodolle ja praktiikalle. Tämä näkyy myös siinä, miten lausunnossa käytetty kieli edustaa modernisoitunutta marxilais-leniniläistä teoreettista kieltä. Etujoukkopoalueajatteluun liittyvä käsitys puolueesta

³⁴ Suomen Kommunistisen Puolueen perustamislause (1918), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

³⁵ Suomen Kommunistisen Puolueen ohjelma (1957), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

³⁶ Lenin, *The Proletariat and the Peasantry*.

työväenluokan luokkatietoisimpana organisaation muotona, jonka tarkoituksena on johdattaa ja kehittää työväenluokan luokkatietoisuutta on näkyvissä siinä, että puolue kertoo pyrkivänsä ohjaamaan ja järjestämään taistelua sosialistisen yhteiskunnan toteuttamiseksi ja kohottamaan työväestön luokkatietoisuutta. Se myös sanoo olevansa syntynyt korkean järjestäytymisen asteen ja valistustason omaavan suomalaisen työväen keskuudesta. Puolueen suhtautuminen muihin puolueisiin on muuttunut siten, että se sanoo pyrkivänsä raivaamaan työväenpuolueiden yhteistoiminnan välisiä esteitä.³⁷ Tämä tarkoittaa todennäköisimmin SKP:n ja SDP:stä vasemmalla olevien vasemmistolaisien liittona toimineen SKDL:n välisen yhteistyön lisäämistä. Sen pohjalta SKP:n ja SKDL:n suhdetta voidaan verrata esimerkiksi Kiinan kommunistisen puolueen harjoittamaan yhteisrintamapolitiikkaan liittolaispuolueidensa kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ei-kommunistisille, marxilais-leniniläiset lähtökohdat hyväksyville puolueille myönnetään poliittinen toimintaoikeus, samalla kun nämä puolestaan tunnustavat kommunistisen puolueen johtoaseman työväen organisoituna etujoukkona.³⁸ Tällainen suhtautuminen ei ole siten välttämättä periaatteellisesti ristiriidassa etujoukkopuolueajattelun kanssa.

Vuoden 1969 puolueohjelmassa on huomattavissa keskeinen muutos proletariaatin diktatuurin tapaan myös etujoukkopuolueen periaatteen kohdalla. Puolue sanoo olevansa marxilainen työväenpuolue, joka perustuu Marxin, Engelsin ja Leninin kehittämään tieteelliseen sosialismiin ja puolustaa työväestön, toimihenkilöiden, sivistyneistön, opiskelijoiden ja viljelijäväestön etua.³⁹ Siinä missä opiskelijat voidaan tulkita suuremmaksi osaksi koulutuksessa olevaksi työväeksi ja työläisaristokratiaksi, ”sivistyneistö” ei ole suhteeseen tuotantovälineistä viittaava ja siten marxilaisessa käsityksessä luokkaperäinen käsite. Tämän lisäksi puolue ei enää kuvaile perustavansa toimintaansa suoraan ”marxismi-leninismille”, vaan käyttää epäsuoraa ilmausta itsestään ”marxilaisena puolueena”, joka perustuu ”Marxin, Engelsin ja Leninin kehittämään tieteelliseen sosialismiin”. Myös tästä on nähtävissä puolueen enemmistöjohdon ja siten sen virallisen näkemyksen eriytyminen tiukasti marxilais-leniniläisestä doktriinista. Vaikka ohjelman mukaan sosialistisessa demokratiassa on taattava toimintaoikeudet ja arvostelunvapaus kaikille työtätekevien kannatusta nauttiville puolueille sosialistisen valtion perustuslakia noudattaen, pitää puolue kuitenkin tieteellistä sosialismia ohjeenaan pitävää työväenpuoluetta välttämättömänä näiden organisaatioiden yhteistyötä rakentavana johtavana voimana.⁴⁰

³⁷ Suomen Kommunistisen Puolueen ohjelma (1957), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

³⁸ Shih, 'Political Parties in Communist China', 157 (Luettu 24.1.2020).

³⁹ Suomen Kommunistisen Puolueen ohjelma (1969), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

⁴⁰ Ibid.

Vuoden 1987 puolueohjelmassa tämän eriytymisen marxilais-leniniläisestä puolueajattelusta voidaan nähdä lisääntyneen. Ohjelmassa esitetään, että puolueen ja valtiokoneiston kietoutuminen yhteen on ollut ehkä tarpeellista sosialismin alkuvaiheessa, mutta keskitetty valtiojohtoisuus on sittemmin sosialismin kehityksen myöhemmässä vaiheessa osoittautunut aloitteellisuuden, luovuuden ja vapaan toiminnan esteeksi. Toinen keskeinen muutos on näkemyksessä, jonka mukaan sosialistisessa Suomessa millään puolueella ei tulisi olla lakiin perustuvaa erityisasemaa. Ohjelman mukaan työväenpuolueet, joihin se itsekin lukeutuu, perustavat valtansa vaaleissa mitattavaan kannatukseen ja demokraattisten kansanjärjestöjen voimaan.⁴¹ Tältä pohjalta on huomattavissa, että puolue suhtautuu nyt itseensä ja muihin työväen- ja vasemmistopuolueisiin parlamentaarisina puolueina, joiden mandaatti perustuu työväen edistyksellisimmän ja luokkatietoisimman etujoukon sijaan liberaalin demokratian mukaiselle vaaleille. Porvarillisista ja sosiaalidemokraattisista puolueista ohjelman mukaan ajatellaan, että niiden ideologinen perusta estää niitä vastustamasta porvarillisen valtion aiheuttamaa valtiollistumista. Lisäksi uutta on puolueen näkemys, että myös niillä, jotka eivät kannata sosialistista järjestelmää, pitää olla oikeus poliittiseen toimintaan.⁴²

2.2 Uusi SKP kaaderista vastavoimaksi valtiobyrokratialle

Uuden SKP:n puolueohjelmassa vuodelta 1994 ja sen päivitetystä versiossa vuodelta 2007 puolue luonnehtii olevansa työväenliikkeen pohjalta syntynyt puolue, joka pyrkii erottautumaan kansalaisista etäännyneestä valtiovaltaisesta puoluejärjestelmästä. Ohjelman mukaan se haluaa olla ”puolue, josta työväenluokka ja muut alistetussa asemassa olevat ihmiset tietävät, että se on heidän kanssaan, puolustaa heitä kaikissa tilanteissa ja että se ei pelaa mitään peliä heidän kustannuksellaan”.⁴³ On huomattavissa, että erona vanhaan SKP:hen puolue perustelee olemustaan ensisijaisesti suhteessa valtiokoneistoon, eikä marxilaiselle ajattelulle ominaisesti suhteessa yhteiskuntaluokkaan esittäessään olevansa ”kansalaisista etäännyneestä ” valtiollisesta byrokratiasta eroava puolue. Tämän lisäksi, vaikka ohjelmassa ei sanota suoraan puolueen edustavan erityisesti tietyn tai tiettyjen yhteiskuntaluokkien etuja, voidaan olettaa, että se pyrkii tukeutumaan kannattajakunnassaan mainitsemiinsa työväenluokkaan ja muihin alistettuihin ihmisiin. Ongelmallista tässä on marxilaisen teorian kannalta vanhan SKP:n vuoden 1969 ohjelman mainitseman ”sivistyneistön” tapaan ”muiden alistetussa asemassa olevien ihmisten” määritelmän

⁴¹ SKP:n puolueohjelma (1987), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

⁴² Ibid.

⁴³ Suomen kommunistisen puolueen ohjelma (1994), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

epämääräisyys, koska se ei ole lähtökohtaisesti ohjelmassa perusteltu luokkaolemuksen kannalta. Tämän johdosta sillä voidaan viitata mahdollisesti työväen- ja kapitalistiluokan välisiin kerroksiin, kuten pikkuporvareihin kuuluviin pienyrittäjiin, mutta on myös mahdollista, että sillä viitataan liberaalin tulkinnan mukaisiin alistuksen muotoihin, kuten etnisten ryhmien tai sukupuolten välisiin epätasa-arvoihin.

Puolue myös ”kutsuu kehittämään marxilaista kapitalismin kritiikkiä ja sosialismin aatteita vaikutusvaltaisemmaksi tekijäksi työväen- ja kansalaisliikkeiden toiminnassa” ja esittää tämän marxilaisen leniniläisen teorian (vuoden 2007 versiossa ”marxilaisen ja leniniläisen teorian⁴⁴”) kehittämisen olevan tarpeellista muun muassa monimutkaisen ja ristiriitaisen todellisuuden tutkimiseen ja siltä pohjalta yhteiskunnan muuttamiseen.⁴⁵ Vanhan SKP:n vuoden 1969 ja 1987 puolueohjelmien tapaan puolue ei siten mainitse enää eksplisiittisesti perustavansa toimintaansa suoraan marxilais-leninismille, mikä näkyy sen käyttämissä edellä mainituissa käsitteissä. Puolueen keskittymistä vähemmän leniniläisyyteen ja enemmän marxilaisuuteen kuvastaa myös sen pyrkimys kehittää marxilaista kapitalismikritiikkiä vallankumouksellisen praktiikan sijasta. On kuitenkin huomattava, että puolueen pyrkimys lisätä marxilaisuuden ja sosialismin vaikutusvaltaa työväen- ja kansalaisliikkeissä on yhteneväistä etujoukkopuolueen tarkoitukseen toimia luokkatietoisuuden kohottajana.

Erityisen suuri ero etujoukkopuolueajattelulle käy ilmi ohjelmassa olevassa lausunnossa Neuvostoliiton hajoamisen opetuksista. Sen mukaan sosialistisissa maissa pääsi vallalle valtiollinen puoluebyrokratia, joka johti ihmisoikeuksien ja sosialismin periaatteiden rikkomiseen. Tämän vuoksi puolueen mukaan valtiokoneisto ja puolue eivät voi korvata kansalaistoimintaa, minkä pohjalta uusi SKP pyrkii edistämään demokratiaa puolueensa ja valtion avoimuuden kehittämisen, paikallisen itsehallinnon ja kansalaisjärjestöjen kautta. Ohjelmassa sanotaan myös, ettei kommunistinen puolue ole aina ”oikeassa olevien kerho”.⁴⁶ Näiden pohjalta on tulkittavissa, ettei uusi SKP suhtaudu itseensä luokkatietoisimpien ja edistyneimmän työväenluokan osan muodostamana ryhmänä, jonka tehtävänä on johtaa muuta työväenluokkaa ja se suhtautuu yleisesti kommunistisen puolueen valtiolliseen johtajuuteen puutteellisena ja joissakin tapauksissa tästä johtuen jopa haitallisena. Tältä pohjalta se perustaa mandaattinsa vanhan SKP:n vuoden 1987 puolueohjelman tapaan ensisijaisesti liberaalin demokratian vaaleihin ja kansalaisjärjestöihin.

⁴⁴ SKP:n ohjelma (2007), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

⁴⁵ Suomen kommunistisen puolueen ohjelma (1994), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

⁴⁶ SKP:n ohjelma (2007), SKP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

2.3 KTP monipuolistuneen työkansan etujoukoksi

Vuoden 1996 puolueohjelmansa mukaan KTP ilmoittaa olevansa työväenluokan puolue, joka ”kutsuu riveihinsä koko Suomen työtätekevää kansaa: työläisiä, toimihenkilöitä, viljelijäväestöä, henkisen työn tekijöitä, itsenäisiä yrittäjiä, eläkeläisiä, opiskelijoita ja nuorisoa”.⁴⁷ Puolue perustelee tätä tulkinnallaan, että näiden ryhmien asema ja edut perustuvat omaan työhön ja siitä saatavaan toimeentuloon.⁴⁸ On havaittavissa, että tämä luokittelu muistuttaa vanhan SKP:n vuoden 1957 puolueohjelman mukaista suhtautumista, jonka mukaan puolue edustaa työväenluokan ja sen kanssa yhdenmukaisten intressien omaavien pikkuporvarillisten väestönosien etuja. Uutena tähän väestöön lukeutuvana ammattiryhmänä ovat yksityiset yrittäjät, jotka viittaavat todennäköisimmin usein itsensä työllistäviin pienyrittäjiin erona finanssi- ja teollisuuskapitalisteihin ja suurpääomaan. Tämän lisäksi puolue kertoo edustavansa vanhan SKP:n vuoden 1969 ohjelmassa mainittavien opiskelijoiden yhteydessä myös eläkeläisten ja nuorison etua mahdollisesti sen pohjalta, että ne myös lukeutuvat opiskelijoiden tavoin työväenluokan eri ikäluokkiin ja siten sukupolvellisesti ”tulevaan” ja ”entiseen” työväenluokkaan.

Puolue ilmaisee toimivansa marxilais-leniniläisen tieteellisen sosialismin ja sen mukaisen yhteiskunnallisen analyysin pohjalta tarkoituksenaan siihen perustuvan tietouden levittäminen luokkatietoisuuden kohottamiseksi ja kapitalisminvastaisen taistelun organisoimiseksi siten, että vallankumouksellisessa tilanteessa tällainen työväenliikkeen organisaatio kykenee ottamaan vallan itselleen suurpääomalta.⁴⁹ Tässäkin on huomattavissa monia yhteyksiä vanhan SKP:n vuoden 1957 ohjelmaan. Molemmissa puolueen keskeisimmäksi tehtäväksi mielletään etujoukkopuolueperiaatteen mukaan työväenluokan luokkatietoisuuden kohottaminen ja sen organisoiminen vallankumoukselliseksi tarkoituksena työväenluokan valtaan saattaminen, mikä on ilmaistu toisiaan vastaavalla spesifillä marxilais-leniniläisellä teoreettisella kielellä ja käsitteillä. Tämä ei ole yhteensattumaa, sillä vuoden 2006 ohjelmassaan KTP luonnehtii olevansa vanhan SKP:n seuraaja siinä, missä se toimi marxilais-leninismin pohjalta.⁵⁰

Erona uuden SKP:n tulkintaan, että Neuvostoliiton ongelmat perustuivat osittain puolueen ja valtiovallan kietoutumiseen ja byrokraattisuuteen kansanvallan sijasta, KTP esittää niiden johtuneen poliittiselta perustaltaan Neuvostoliiton kommunistiseen puolueeseen tulneiden opportunistien ja

⁴⁷ (KTP:n) Periaateohjelma (1996), KTP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ (KTP:n) Periaateohjelma 2006, KTP, Ohjelmalistat, Pohtiva, Tietoarkisto.

oikeistorevisionistien aiheuttamasta vahingosta yhdessä puolueen erkaantumisesta marxilais-leniniläisestä teoriasta.⁵¹ Täten etujoukkopuoluetta koskevan marxilais-leniniläisen teorian tasolta Neuvostoliiton purkautumiseen ja kapitalismin siirtymiseen johtaneet ongelmat juontuivat siitä, ettei Neuvostoliiton kommunistinen puolue enää koostunut proletariaatin luokkatietoisimmasta osasta. Tämän vuoksi se ei myöskään kyennyt puhdistamaan joukostaan sosialismille haitallisia elementtejä ja siten puolustamaan proletariaatin diktatuuria.

Johtopäätökset

Suomen kommunistinen työväenliike on kokenut monia muutoksia ideologiselta perustaltaan sen 102 -vuotisen historiansa aikana. Vuonna 1918 epäonnistuneen vallankumouksen myötä vanha Suomen kommunistinen puolue perustettiin vallankumoukselliseksi sosialistiseksi puolueeksi, joka organisoitui marxilaisen tieteellisen sosialismin ja Vladimir Leninin teorian pohjalta. Venäjän vallankumouksellisten esimerkin myötä puolue otti olemustaan ja toimintaansa määritteleviksi teoreettisiksi konsepteikseen proletariaatin diktatuurin ja etujoukkopuolueen periaatteen, joita puolue kehitti monien muiden kommunististen puolueiden tapaan marxilais-leniniläisen poliittisen, filosofisen ja taloudellisen oppikokonaisuuden perusteelliseksi pohjaksi aina 1960-luvulle asti. Tämän jälkeen SKP:ssä alkoi kehitys valtion ja puolueen tiukasta luokkaperustaisuudesta vapaampaan liberaalia demokratiaa muistuttavaan yhteiskunnalliseen ajatteluun, joka ennen pitkää ajoi puolueen sisäisiin kriiseihin ja lopulta sen hajoamiseen 1990-luvulla.

2000-luvulle tultaessa vanhan SKP:n työtä jatkamaan on noussut kaksi puoluetta, jotka edustavat sen eri historiallisten vaiheiden ja sisäisten ryhmien perintöä. Vanhan puolueen nimeä kantava uusi Suomen kommunistinen puolue edustaa jatkumoa sen liberalisoituneelle tiukasta marxilais-leniniläisestä doktriinista ja luokka-ajattelusta etäisyyttä ottaneelle enemmistöläiselle kehitykselle. Tämä näkyy siinä, että proletariaatin diktatuurin sijasta se pyrkii sosialistiseen yhteiskuntaan liberaalin demokratian instituutioita demokratisoimalla, hallinnon näkyvämmäksi tekemisellä ja paikallista itsehallintoa kasvattamalla, ja ylipäättänsä valtiobyrokratiaa purkamalla, joita edeltää työväen- ja kansanliikkeiden poliittinen taistelu. Sen mukaan sosialistisessa yhteiskunnassa myös niillä, jotka eivät kannata sosialismia, on oltava poliittiset toimintaoikeudet. Lisäksi puolueen

⁵¹ Ibid.

mukaan sosialistinen yhteiskunta ei myöskään tarvitse luokka-ajattelullisesti ja poliittisesti tietoisimmista työväenluokan edustajista koostuvaa etujoukkopuoluetta sosialistista rakennustyötä johtavaksi erityisasemassa olevaksi puolueeksi. Valtiollisen vallan ja puolueen yhteen kietoutuminen voi olla sen mukaan jopa haitallista sosialistisen yhteiskunnan kannalta.

Vaihtoehtoa uuden SKP:n liberalisoituneemmalle ajattelulle tarjoaa Kommunistinen työväenpuolue, joka perustaa toimintansa ideologisesti perinteiselle marxismi-leninismille ja edustaa siten vanhan SKP:n varhaisemman radikaalimman vaiheen ja puolueen enemmistöä kritisoineen vähemmistösiiven perintöä. Puolueen näkemys valtion ja puolueiden olemuksesta on vahvasti luokkakeskeinen, minkä johdosta se pitää liberaalia demokratiaa instituutioineen erottamattomina kapitalistisesta tuotantojärjestelmästä, minkä vuoksi työväenvaltaa ei voi saavuttaa niiden toimintaan perustuvalla reformipolitiikalla. Työväen vallan saavuttamiseen tarvitaan siten vallankumouksen kautta saavutettavaa proletariaatin diktatuuria, joka suojelee sosialistista rakennustyötä sen vihollisilta niin kauan, kun on olemassa luokkaristiriitoja. KTP suhtautuu myös positiivisesti etujoukkopuolueajattelua kohtaan ja näkee, että luokkatietoisuuden nostattamista ja proletariaatin organisoimista varten tarvitaan puolue, joka ajaa erityisesti työväenluokan etuja tarkoituksenaan nostaa se valtaan ja joka toimii proletariaatin diktatuurin puolustajana. Tätä varten puolueen on myös puhdistettava keskuudestaan sosialismille vieraita revisionistisia ja opportunistisia elementtejä, jotka uhkaisivat proletariaatin diktatuuria.

Tutkimus keskittyy proletariaatin diktatuuria ja etujoukkopuoluetta ideologisella tasolla tarkastelemaan metodologiaan, minkä vuoksi on huomioitava, että se kertoo tutkimiansa puolueiden käytännön toiminnasta erittäin vähän. Vaikka on oletettavissa, että puolueohjelmissa esiin tulleita näkemyksiä tarkastelun kohteena olevista konsepteista voidaan pitää puolueiden toimintaa ohjeistavina, tai vähintään siihen jossain määrin vaikuttavina, ei niiden pohjalta voida saavuttaa kokonaisvaltaista tai täysin totuudenmukaista kuvaa puolueista. Tätä varten on tehtävä tutkimusta, joka keskittyy erityisesti niiden toimintaan. Tutkimus tarjoaa kuitenkin pohjan puolueiden ideologisen perustan ja käytännön tason vertailulle tulevaisuudessa, mitä kautta niistä voidaan saada enemmän monipuolisiin näkökulmiin ja lähestymistapoihin perustuvaa tietoa.

Lähteet ja kirjallisuus

I ARKISTOLÄHTEET

Marxist Internet Archive, <https://www.marxists.org/>

(Kunkin teoksen englanninkielisen käännöksen ja transkription on tuottanut Marxist Internet Archive:n yhteisö.)

Engels, Friedrich, *Origins of the Family, Private Property, and the State*, 1884, <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1884/origin-family/ch09.htm>. (Luku IX) Luettu 29.1.2020.

Lenin, Vladimir, *Marxism and Revisionism*, 1908, <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1908/apr/03.htm>. Luettu 29.1.2020.

Lenin, Vladimir, *The Proletariat and the Peasantry*, 1905, <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1905/nov/12.htm>. Luettu 2.11.2019.

Lenin, Vladimir, *The State and Revolution*, 1918, <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1917/staterev/ch01.htm>. (Luku I) Luettu 2.11.2019.

<https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1917/staterev/ch05.htm>. (Luku V) Luettu 29.1.2020.

Lenin, Vladimir, *What Is To Be Done?*, 1902, <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1901/witbd/iv.htm>. (Luku IV) Luettu 2.11.2019.

Marx, Karl & Engels, Friedrich, *Manifesto of the Communist Party*, 1848, <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/communist-manifesto/ch01.htm>. (Luku I) Luettu 2.11.2019, <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/communist-manifesto/ch03.htm>. (Luku III) Luettu 29.1.2020.

Stalin, Josif, *Foundations of Leninism*. 1953, <https://www.marxists.org/reference/archive/stalin/works/1924/foundations-leninism/ch08.htm>. (Luku VII) Luettu 2.11.2019.

Tietoarkisto, Pohtiva - Poliittisten ohjelmien tietovaranto, <https://www.fsd.uta.fi/pohtiva/>

Suomen Kommunistisen Puolueen perustamislause (1918) ohjelmalistat/SKP/734

Suomen Kommunistisen Puolueen ohjelma (1957) ohjelmalistat/SKP/729

Suomen Kommunistisen Puolueen ohjelma (1969) ohjelmalistat/SKP/730

SKP:n puolueohjelma (1987) ohjelmalistat/SKP/731

Suomen kommunistisen puolueen ohjelma (1994) ohjelmalistat/SKP/732

SKP:n ohjelma (2007) ohjelmalistat/SKP/737

(KTP:n) Periaateohjelma (1996) ohjelmalistat/KTP/129

(KTP:n) Periaateohjelma 2006 ohjelmalistat/KTP/130

II WWW-SIVUT

Kommunistinen Työväenpuolue, <https://www.ktpkom.fi/ajankohtaista/ktp-30-vuotta-suomen-kommunistinen-liike-100-vuotta/>. Luettu 24.1.2020.

Suomen Kommunistinen Puolue, <https://www.skp.fi/Puolue/puolueen-historia>. Luettu 21.1.2020.

III KIRJALLISUUS

Aatsinki, Ulla; Lampi, Mika & Peltola, Jarmo, *Hirmuvallan huolena vankilat ja tuonela: luokka, liike ja yhteiskunta 1918-1944*. Tampereen yliopisto: Tampere, 2007.

Hyvärinen, M. K. & Paastela, J., 'Failed Attempts at Modernization of The Finnish Communist Party'. Teoksessa Waller, M., & Fennema, M., *Communist Parties in Western Europe: Decline or Adaptation?* Blackwell: Oxford, 1988.

Jussila, O., Hentilä, S. & Nevakivi, J., *Suomen poliittinen historia 1809-1995*. WSOY: Porvoo, 1996 (2. painos).

Marjanen, P.; Spolander, G. & Aulanko, T., 'Neoliberalism, Welfare State and Social Work Practice in Finland'. Teoksessa Kamali, Masoud, & Jönsson, Jessica H. (toim.),

Neoliberalism, Nordic Welfare States and Social Work: Current and Future Challenges. Routledge: London, 2018.

Paastela, J., *The Finnish Communist Party in the Finnish Political System 1963-1982.* Tampereen yliopisto: Tampere, 1991.

Shih, Wen, 'Political Parties in Communist China', *Asian Survey*, 3:3 (1963), 157–164. Luettu 24.1.2020.

Waller, M. & Fennema, M., 'The End of Bolshevism in Western Europe?'. Teoksessa Waller, M., & Fennema, M., *Communist Parties in Western Europe: Decline or Adaptation?* Blackwell: Oxford, 1988.